

Stanisław Swadźba

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

PERSPEKTYWY INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ W KONTEKŚCIE OBECNEGO KRYZYSU

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest ukazanie wpływu obecnego kryzysu na integrację europejską. Autor pokazuje specyficzne cechy współczesnego kryzysu. Następnie przedstawia jego prawdopodobny wpływ na europejską integrację, zarówno na proces rozszerzenia (zwiększenia liczby krajów członkowskich), jak i jej pogłębiania (osiągania wyższego stopnia integracji). Główne wnioski zostały zawarte w ostatniej części artykułu.

Słowa kluczowe: kryzys gospodarczy, integracja europejska, rozszerzanie integracji, pogłębianie integracji

1. Wstęp

Międzynarodowa integracja to bez wątpienia jeden z głównych procesów społeczno-gospodarczych współczesnego świata. Nic więc dziwnego, że jest ona przedmiotem badań wielu nauk społecznych. Ekonomistów zajmujących się powyższą problematyką interesują takie zagadnienia, jak: istota integracji, przyczyny jej występowania, związane z tym koszty i korzyści, a także czynniki determinujące jej charakter i rozwój.

Niniejsze opracowanie mieści się w ramach ostatniego zagadnienia. Celem artykułu jest bowiem pokazanie wpływu obecnego kryzysu na międzynarodową integrację. Ograniczono się tutaj jedynie do – najbardziej rozwiniętej – integracji europejskiej. Czy w wyniku działania kryzysu ulegnie ona przyspieszeniu, czy spowolnieniu? W tym miejscu należy podkreślić, że za mało czasu upłynęło od pojawienia się kryzysu w gospodarce światowej, a ponadto jeszcze się on nie zakończył. Nie ujawniły się więc wszystkie jego skutki. Trudno na dzień dzisiejszy jednoznacznie stwierdzić, jakie będą perspektywy integracji. Prognozowanie – w sytuacji kiedy ekonomiści nie przewidzieli obecnego kryzysu – jest bardzo ryzykowne. To jednak nie znaczy, że powyższymi zagadnieniami nie należy się zajmować.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono najpierw – nie wchodząc szczegółowo w istotę tego zjawiska – specyfikę obecnego kryzysu. W kolejnych punktach ukazano prawdopodobny wpływ kryzysu na proces integracji europejskiej, zarówno

na „poszerzanie”, jak i „pogłębianie”¹ tej integracji. Wnioski z przeprowadzonych badań zawarto w ostatnim punkcie.

2. Istota obecnego kryzysu

Obecny kryzys to typowy kryzys gospodarczy, dla którego charakterystyczne są takie cechy, jak: ujemne tempo wzrostu gospodarczego, wzrost stopy bezrobocia, zmniejszenie się obrotów w handlu międzynarodowym itd. Różni się jednak tym od wielu wcześniejszych kryzysów gospodarczych, że zapoczątkował go kryzys finansowy (załamanie się rynku kredytowego i upadek wielu banków). Ten z kolei wywołany został kryzysem na rynku nieruchomości².

W odróżnieniu od wcześniejszych kryzysów finansowych, obecny pojawił się nie na peryferiach gospodarki światowej, ale w jej centrum. Wywołała go tzw. bańka spekulacyjna na rynku kredytów hipotecznych, która pojawiła się przede wszystkim w USA. Stany Zjednoczone odeszły od zdrowych zasad polityki pieniężnej. Przez dłuższy czas utrzymywane były tam nienaturalnie niskie stopy procentowe, które wywołały *boom* na rynku mieszkaniowym. Został on sztucznie „rozдутy” przez banki, które masowo oferowały kredyty na zakup nowych mieszkań. Spowodowało to wzrost popytu i cen na tym rynku. Bańka musiała w końcu pęknąć. Pierwsze oznaki tego kryzysu pojawiły się w drugiej połowie 2007 r., najpierw w USA, a później w innych krajach. Stosunkowo szybko kryzys ten objął sferę realną. Spadek popytu musiał spowodować spadek produkcji, a tym samym – spadek PKB (kurczenie się gospodarek). Pod koniec 2008 r. kryzys gospodarczy objął swoim zasięgiem prawie całą gospodarkę światową.

W większości krajów PKB spadał od drugiego kwartału 2008 r. (w porównaniu z poprzednim kwartałem). Spadek ten był coraz większy. Zmniejszeniu produkcji towarzyszył spadek zatrudnienia i wzrost stopy bezrobocia. W wyniku kryzysu zwią-

¹ Przez proces „poszerzania” będziemy rozumieć powiększanie ugrupowania integracyjnego, w tym wypadku Unii Europejskiej, o nowe kraje członkowskie. W literaturze angielskiej jest to określane jako *enlargement*. Jest to proces rozszerzania w ujęciu podmiotowym, i dotyczy członkostwa. Rozszerzanie integracji może być także traktowane w ujęciu przedmiotowym (*widening*), i wtedy jest rozumiane jako obejmowanie współpracą nowych obszarów ekonomicznych i politycznych. Z kolei „pogłębianie” (*deepening*) oznacza jedynie bardziej intensywną realizację już przyjętych zobowiązań. W niniejszym opracowaniu stosuje się jedynie dwa określenia, a mianowicie: „poszerzanie” (rozumiane jedynie jako *enlargement*) i „pogłębianie” (rozumiane jako *widening* i *deepening*). Szerzej na ten temat zob.: K. Gawlikowska-Hueckel, A. Zielińska-Głębocka, *Integracja europejska. Od jednolitego rynku do unii walutowej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2004.

² W literaturze przedmiotu nie ma zgodności co do rzeczywistych przyczyn kryzysu. Najczęściej przedstawiane są dwa różne (sprzeczne) poglądy. Według jednych jest to nadmiar obecności państwa w gospodarce (zwolennicy liberalizmu), a według drugich – jego brak (zwolennicy interwencjonizmu państwowego). W tym miejscu nie będziemy szerzej wchodzić w powyższe zagadnienia. Szerzej na ten temat zob.: D. Rosati, *Przyczyny i mechanizm kryzysu finansowego w USA*, „*Ekonomista*” 2009, nr 3.

szył się deficyt budżetowy. Wzrósł również dług publiczny. Kryzys ten miał także przełożenie na wielkość eksportu i importu³.

Kryzys ten wpłynął na gospodarkę światową, zarówno na sferę realną, jak i sferę regulacyjną (zmiana polityki gospodarczej państwa). Najczęściej był to zwrot w stronę interwencjonizmu państwowego (ratowanie upadających banków, a z czasem także przedsiębiorstw przemysłowych o strategicznym znaczeniu, zwiększanie popytu globalnego poprzez pompowanie do gospodarki dodatkowych pieniędzy). Jego skutki dotknęły ekonomiczne, a także pozaekonomiczne aspekty życia (kultura i polityka). Kryzys ten – ze względu na jego charakter i rozmiar – nie mógł nie wpłynąć również na integrację europejską. Wpływ ten będzie omówiony w kolejnych punktach.

3. Wpływ kryzysu na proces „poszerzania” integracji europejskiej

Początki współczesnej integracji europejskiej sięgają lat 50. XX w. Rozpoczęło ją 6 krajów (Francja, Niemcy, Włochy, Belgia, Holandia i Luksemburg), które powołały Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS), a później Euratom i Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG). Na początku lat 70. (1973) do grupy tej dołączyła Wielka Brytania, Irlandia i Dania („6” przekształciła się w „9”). Kolejne rozszerzenia miały miejsce w latach 80. W roku 1981 do EWG dołączyła Grecja („10”), a w 1986 r. – Hiszpania i Portugalia („12”). W latach 90., już do Unii Europejskiej (UE), przystąpiły: Austria, Finlandia i Szwecja („15”). Upadek systemu socjalistycznego spowodował, że w 2004 r. do UE dołączyły: Polska, Czechy, Słowacja, Węgry, Słowenia, Litwa, Łotwa, Estonia, a także Cypr i Malta („25”), a w 2007 r. Bułgaria i Rumunia („27”). Obecnie UE jest największym ugrupowaniem integracyjnym na świecie. Nie tylko pod względem liczby państw, ale również pod względem liczby ludności, potencjału gospodarczego, a także politycznego znaczenia na świecie.

Czy obecny kryzys wpłynie na zmianę liczby krajów członkowskich? Pewnie tak. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że do UE szybko dołączy Islandia. Jeżeli tak się stanie, to będzie to ewidentny skutek kryzysu.

Jeszcze do niedawna nikt w Islandii nie myślał o członkostwie w UE. Większość Islandczyków nie chciała tego. Obawiano się, że w momencie przystąpienia do UE Bruksela zacznie decydować o rybołówstwie, głównej gałęzi islandzkiej gospodarki. Islandia uważała, że – jako bogaty kraj – może sobie radzić sama. Nie starała się więc wcześniej o członkostwo, chociaż chętnie zostałaaby przyjęta do Unii.

Co zatem wpłynęło na zmianę zdania? Bez wątplenia był to kryzys finansowy i gospodarczy, który bardzo silnie dotknął Islandię. Uzmysłowił on Islandczykom,

³ Ze względu na ograniczoną objętość artykułu zrezygnowano z prezentacji danych statystycznych, które są powszechnie dostępne (Eurostat, OECD) i znane. Autor szerzej na ten temat pisze w: *Integracja i globalizacja w dobie kryzysu*, w: *Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym*, red. M. Giedz, A.R. Kozłowski, R. Majewski, CeDeWu.PL, Warszawa 2009, s. 15–28.

że obecnie nie ryby są najważniejsze. Zbankrutowały trzy największe islandzkie banki, a także wiele innych firm, dramatycznie spadła wartość islandzkiej korony, znacznie skurczyła się gospodarka, zwiększyło się bezrobocie⁴.

PKB Islandii zaczął spadać na początku 2008 r. W I kwartale 2009 r. był niższy o 3,6% w porównaniu z ostatnim kwartałem 2008 r., a o 3,3% w porównaniu z I kwartałem 2008 r. Radykalnie zmniejszył się import: w IV kwartale 2008 r. – o 46,6%, a w I kwartale 2009 r. – aż o 46,6% (w porównaniu z tym samym kwartałem roku ubiegłego)⁵. Przewiduje się, że PKB w cenach rynkowych w 2009 r. spadnie o 7%, a w 2010 r. tempo wzrostu gospodarczego w dalszym ciągu będzie ujemne (-0,8%). Spadek inwestycji, który wystąpił już w 2007 r., w 2009 r. miał wynieść 51,3%, a spadek konsumpcji prywatnej (rozpoczął się w 2008 r.) – 16,2%. Przewidywana stopa bezrobocia to 8,4% (2009) i 9,9% (2010). Warto dodać, że jeszcze w 2007 r. stopa ta wynosiła 2,3%. Przewidywany jest również duży deficyt w finansach publicznych oraz ujemne saldo na rachunku obrotów bieżących⁶.

Nic więc dziwnego, że Islandczycy szukają ratunku w UE, a w szczególności w przyjęciu euro⁷. Jak podały media, 16 lipca 2009 r. parlament Islandii zagłosował za złożeniem wniosku o członkostwo w UE, a rząd Islandii podjął decyzję o rozpoczęciu negocjacji akcesyjnych. Dzień później ambasador Islandii w Szwecji poinformował o tym rząd szwedzki (Szwecja przewodziła UE w drugiej połowie 2009 r.). 23 lipca podanie o członkostwo w Unii wręczył Szwedom w Sztokholmie islandzki minister spraw zagranicznych Ossur Skarphedinsson. Reykjavik chciałby przystąpić do Unii już w 2012 r. Byłaby to najszybsza akcesja w historii tej organizacji.

Komentując powyższe wydarzenie, przewodniczący Komisji Jose Manuel Barroso podkreślił, że Islandia jest krajem europejskim o „długich i głębokich korzeniach demokracji”. Posiada bardzo bliskie stosunki z UE, poprzez członkostwo w EFTA i Europejskim Obszarze Gospodarczym. Z kolei Olli Rehn, komisarz ds. rozszerzenia, również zwrócił uwagę na tradycje demokratyczne tego kraju, a ponadto wyraził zadowolenie z faktu, że UE rozszerzy się w kierunku północno-zachodnim (oprócz kierunku południowo-wschodniego)⁸.

Również pozytywnie na temat akcesji Islandii wyrażał się Olli Rehn w swoim przemówieniu na Uniwersytecie Islandzkim w Reykjavíku 9 września 2009 r. Jego wizyta w tym kraju była związana z wręczeniem pani premier Islandii Johannie Si-

⁴ Islandia przez lata korzystała ze swobody na rynkach kapitałowych i z braku regulacji w tym zakresie. Ten mały kraj aktywnie działał na rynkach finansowych. Islandzkie banki, oferując atrakcyjne oprocentowanie, zebrały około 3,8 mld dolarów depozytów od samych Brytyjczyków. „Gazeta Wyborcza”, 20.07.2009.

⁵ Eurostat, newsrelease, euroindicators, 100/2009.

⁶ *OECD economic outlook 85*, database: www.oecd.org.

⁷ D. Pszczółkowska, *Islandia wystąpiła o przyjęcie do UE*, „Gazeta Wyborcza”, 24.07.2009.

⁸ Statement by the Commission on the decision of the Icelandic Parliament to apply for EU Membership, Brussels, 16.07.2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1159&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

guroardottir kwestionariusza przygotowanego przez Komisję, na który muszą odpowiedzieć władze Islandii. Podkreślił, że Islandia wypełniła już większość warunków związanych z przystąpieniem do UE i dystans, jaki ją dzieli od UE, jest krótki⁹.

Pojawiły się jednak nowe problemy związane z kryzysem, których wcześniej nie było. W wyniku bankructwa banków oszczędności straciło około 200 tys. Brytyjczyków i 120 tys. Holendrów, którzy ulokowali swoje oszczędności w internetowym banku Icesave. Bank ten został znacjonalizowany, a rząd zobowiązał się do spłaty około 3,9 mld euro. Doszło do podpisania porozumienia¹⁰, a także do jego ratyfikacji przez parlament. Ustawy nie podpisał jednak prezydent Olafur Ragnar Grimsson. Przekonała go do tego petycja organizacji InDefence of Iceland, która zebrała około 60 tys. podpisów. Prezydent zarządził, że o losach ustawy zadecydują Islandczycy w referendum. W dniu 6 marca 2010 r. ponad 93% Islandczyków (przy frekwencji przekraczającej 60%) zagłosowało w referendum na „nie”. Nie oznacza to, że Islandia nie będzie spłacać długu. Chce to jednak zrobić na korzystniejszych warunkach.

Czy wydarzenia te nie zastopują przyjęcie Islandii do UE? Przedstawiciele Komisji Europejskiej stwierdzili, że sprawa długów Icesave i wejście do UE to dwie oddzielne kwestie. Jednak innego zdania są władze Holandii i Wielkiej Brytanii. Uważają, że wydarzenia te z pewnością utrudnią negocjacje¹¹.

Czy kryzys ostatnich lat wpłynie również na rozszerzenie UE w kierunku południowo-wschodnim, a mianowicie na Bałkany i Turcję? Kraje tego regionu również starają się o członkostwo, jednak raczej się na to nie zanoszą. Co prawda Komisja w przyjętej rocznej strategii w sprawie rozszerzenia UE, w opublikowanym komunikacie, zwraca uwagę na postęp, jaki się dokonał na Bałkanach Zachodnich i w Turcji w kierunku integracji europejskiej podczas trudnego roku ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego. Podkreśla w nim, że procesowi rozszerzenia Unii towarzyszy obecnie poważna i rozległa recesja, która dotknęła zarówno samą Unię, jak i kraje kandydujące¹². Trzeba jednak dodać, że kraje te nie mają szans na członkostwo w najbliższym czasie.

Jedynym krajem, który prawdopodobnie przystąpi do UE w najbliższych latach, jest Chorwacja. W ww. raporcie podkreśla się, że Chorwacja zrobiła znaczne postępy pod względem spełnienia warunków (były to głównie warunki pozaekonomiczne) postawionych w negocjacjach akcesyjnych, które zostały formalnie zamknięte.

⁹ O. Rehn, *The European perspective of Iceland*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/373&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

¹⁰ Ostatecznie władze Wielkiej Brytanii i Holandii zwróciły oszczędności swoim obywatelom, a Islandia ma spłacić im długi w latach 2016–2024. Oprocentowanie pożyczki ustalono na 5,5%. Zob.: „Gazeta Wyborcza”, 24.07.2009.

¹¹ L. Baj, *Bunt na rajskiej wyspie*, „Gazeta Wyborcza”, 8.03.2010.

¹² *Proces rozszerzania UE: rok postępu na Bałkanach Zachodnich i w Turcji*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1519&format=HTML&aged=0&language=PL&guiLanguage=en>.

Jeżeli zostaną spełnione wszystkie pozostałe warunki, negocjacje akcesyjne będzie można zakończyć w 2010 r. Przystąpienie Chorwacji do UE nie będzie jednak miało nic wspólnego z kryzysem gospodarczym.

4. Wpływ kryzysu na proces „pogłębiania” integracji europejskiej

Cechą charakterystyczną integracji europejskiej było jej „pogłębianie”, a mianowicie przechodzenie na coraz wyższy szczebel (stopień) integracji – od unii celnej, poprzez wspólny rynek do unii gospodarczo-walutowej. Osiągnięcie wyższego szczebla umożliwiało zawsze podpisanie kolejnych ważnych traktatów. Jeżeli unia celna powstała w wyniku przyjęcia Traktatów Rzymskich, to do powstania wspólnego rynku przyczyniło się podpisanie Jednolitego Aktu Europejskiego, a unii gospodarczo-walutowej – Traktatu z Maastricht. Ostatnim traktatem podpisanym przez wszystkie kraje członkowskie UE jest Traktat Lizboński, który zmienia Traktat o Unii Europejskiej, tzw. traktat konstytucyjny czy inaczej – traktat reformujący. Zakłada on bowiem reformę instytucji UE. Ma uporządkować ramy prawne, w jakich działa obecnie UE, a tym samym przyczynić się do jej lepszego funkcjonowania.

Ratyfikacja tego traktatu nie odbyła się bez przeszkód. W wyniku przeprowadzonego referendum Irlandia odrzuciła Traktat Lizboński, a tym samym uniemożliwiła jego wejście w życie. Czy obecny kryzys wpłynął na zmianę podejścia do integracji europejskiej w Irlandii? Wszystko wskazuje, że tak. Irlandia zaakceptowała traktat w kolejnym referendum, które odbyło się 2 października 2009 r. (2/3 społeczeństwa opowiedziało się „za”). Co prawda UE przyznała Irlandii gwarancje zachowania neutralności, własnej polityki podatkowej i przepisów aborcyjnych, ale nie były to z pewnością czynniki decydujące o przyjęciu traktatu w referendum¹³. Raczej – tak można sądzić – były to skutki kryzysu, który silnie dotknął Irlandię. W tym kraju również – w wyniku kryzysu finansowego – na skraju bankructwa stały największe banki Irlandii¹⁴ oraz pojawił się kryzys gospodarczy (spadek produkcji i wzrost bezrobocia)¹⁵, co najmocniej odczuło społeczeństwo Irlandii.

Jeżeli w 2009 r. Irlandia zajmowała czołowe miejsce na pierwszych stronach gazet, to na początku 2010 r. zastąpiła ją Grecja. Okazało się, że kraj ten jest poważnie zadłużony. Nie po raz pierwszy kreatywna księgowość pozwoliła – na pewien czas – ukryć ten fakt. „Oszukiwanie Unii stało się w Atenach patriotycznym

¹³ W rozmowie z T. Bieleckim Pat Cox, szef prolizbońskiego ruchu Irlandia dla Europy, były przewodniczący Parlamentu Europejskiego, stwierdził: „Owszem, zapaść ekonomiczna, w której – gdyby nie pomoc UE – Irlandia pogrążyłaby się na dobre, poważnie zmieniła kontekst powtórnego referendum, ale nie była decydująca”. „Gazeta Wyborcza”, 5.10.2009.

¹⁴ Z pomocy finansowej państwa musiały skorzystać Bank of Ireland oraz Allied Irish Bank.

¹⁵ Spadek PKB Irlandii w IV kwartale 2008 r. wyniósł 8,0%, a w pierwszym kwartale 2009 r. – 8,4%, w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego (Eurostat, newsrelease, euroindicators, 100/2009). Z kolei bezrobocie podskoczyło aż do 12,2% w czerwcu 2009 r. (Eurostat, newsrelease, euroindicators, 112/2009).

obowiązkiem”¹⁶. Kiedy sprawa stała się poważna, rząd grecki został zmuszony do podjęcia radykalnych cięć w wydatkach budżetowych. To z kolei doprowadziło do wielu strajków i zamieszek ulicznych. Wina polityków greckich jest tutaj oczywista. Jednak – zdaniem wielu ekonomistów – nie bez winy jest również UE.

Na temat greckiego kryzysu głos zabrał m.in. wybitny ekonomista amerykański, laureat Nagrody Nobla, Paul Krugman. Zwrócił on uwagę na brak dyscypliny fiskalnej i odpowiedzialności rządu greckiego. Jest to jednak – według niego – szerszy problem. Winne są elity polityczne, które parły do wprowadzenia wspólnej waluty, zanim Europa była gotowa do tego eksperymentu. Ostrzeżenia wielu ekonomistów były jednak ignorowane¹⁷. Kryzys grecki dowiódł, że wspólna waluta będzie narażona na wstrząsy, dopóki UE nie dorobi się wspólnej polityki fiskalnej¹⁸.

Rośnie więc szansa na większą koordynację polityki fiskalno-budżetowej. W odróżnieniu od polityki pieniężnej, mechanizmy koordynacji polityki fiskalnej państw UE, w tym również państw strefy euro, są skromne. Nie ma tutaj odpowiednika Europejskiego Banku Centralnego. W okresie kryzysu uwidocznił się brak rozwiązań instytucjonalnych w tym zakresie. Dla UE nie jest korzystne zróżnicowane podejście poszczególnych krajów członkowskich do deficytu budżetowego. Może więc kryzys finansowy i gospodarczy skłoni państwa UE (bądź przynajmniej strefy euro) do większej koordynacji działań w tym zakresie. Funkcjonowanie wspólnej waluty, żeby przyniosło większe korzyści w skali makroekonomicznej (nie tylko stabilizację cen), wymaga również wspólnej polityki fiskalnej.

Zapaść finansów publicznych Grecji, która zagraża stabilności strefy euro, stała się również impulsem do debaty o Europejskim Funduszu Walutowym – instytucji, która pełniłaby rolę podobną do Międzynarodowego Funduszu Walutowego (stąd taka nazwa). Pomysł jego powołania wysunął niemiecki minister finansów Wolfgang Schäuble. Chociaż nie spotkał się on z dużą aprobatą, to nikt nie neguje potrzeby „skoordynowanej pomocy walutowej”. Komisja Europejska zamierza przedstawić konkretny pomysł przed końcem pierwszego półrocza 2010 r. Prawdopodobnie będzie to stworzenie zacieśnionych mechanizmów kontroli i koordynacji polityki krajów strefy euro, bez nowej i oddzielnej instytucji¹⁹.

Nie są to jedyne oznaki tego, że kryzys będzie miał pozytywny wpływ na proces „pogłębiania” integracji europejskiej. Kolejnym argumentem jest wzrost akceptacji dla wspólnej waluty euro. Szybko przyjąć euro chce – jak już wspomniano – Islandia. Jeżeli chodzi o „nowe” kraje członkowskie, to również wśród nich rośnie akceptacja dla wspólnej waluty. W wyniku kryzysu finansowego spadła wartość narodowych walut w krajach nienależących do strefy euro. Najbardziej widoczne było to w Pol-

¹⁶ Tak pisał I. Krastev, szef sofijskiego Centrum Strategii Liberalnych. Zob.: I. Krastev, *Gdyby Grecja była krajem środkowoeuropejskim*, „Gazeta Wyborcza”, 6–7.03.2010.

¹⁷ P. Krugman, *The making of euromess*, <http://www.nytimes.com/2010/02/15/opinion/15krugman.html?pagewanted=print>.

¹⁸ I. Krastev, *Gdyby Grecja...*, dz. cyt.

¹⁹ T. Bielecki, *Będą kary dla psujących euro?*, „Gazeta Wyborcza”, 10.03.2010.

sce i na Węgrzech. Zupełnie inna sytuacja była na Słowacji, która zdecydowała się na przyjęcie euro. Uniknęła w ten sposób spadku wartości swojej waluty. Wiele krajów obecnie żałuje, że nie podjęło wcześniej podobnej decyzji. Jednak teraz przyjąć euro będzie znacznie trudniej, ze względu na większe wahania kursów walutowych, a także niespełnienie kryteriów konwergencji z Maastricht (przede wszystkim ze względu na wzrost deficytu budżetowego). Odnosi się to m.in. do Polski.

Kolejny dowód na „pogłębienie” integracji europejskiej to większa koordynacja polityki pieniężnej i finansowej, i to zarówno w ramach Eurogrupy (ministrowie finansów strefy euro), jak i Ecofinu (ministrowie finansów 27 państw członkowskich UE). Rośnie szansa wprowadzenia nowych rozwiązań instytucjonalnych, znalezienia lepszego mechanizmu koordynacji krajowych polityk. Stało się jasne, że konieczne jest uzupełnienie polityki pieniężnej ponadnarodowymi rozwiązaniami w zakresie nadzoru finansowego²⁰.

W tym miejscu należałoby wspomnieć o raporcie grupy Larosiere’a, której zadaniem była analiza sposobów nadzoru instytucji i rynków finansowych w UE, a także zaproponowanie strategii wzmocnienia współpracy europejskiej w zakresie monitorowania stabilności finansowej, wczesnego ostrzegania i mechanizmów kryzysowych oraz strategii współpracy UE z partnerami globalnymi. W raporcie tym omówiono przyczyny kryzysu finansowego, dziedziny, które wymagają regulacji, plan naprawy systemu nadzoru itp.²¹ Raport ten był podstawą do podjęcia dalszych decyzji. Zebrani na szczycie szefowie państw i rządów UE w czerwcu 2009 r. wezwali do ustanowienia europejskiego systemu nadzoru finansowego. Poparli powołanie zaproponowanej przez Komisję Europejskiej Rady Oceny Ryzyka Systemowego z udziałem szefów 27 banków centralnych oraz trzech nowych instytucji nadzorczych (ds. banków, papierów wartościowych i ubezpieczeń). 23 września Rada podjęła decyzję o powierzeniu Europejskiemu Bankowi Centralnemu szczególnego zadania dotyczącego funkcjonowania Europejskiej Rady ds. Ryzyka Systemowego²².

Powyższe argumenty świadczą o prawdopodobnym zwiększeniu zakresu wspólnej polityki gospodarczej krajów UE, a więc o „pogłębieniu” integracji europejskiej. Istnieją jednak silne obawy, że kryzys może się przyczynić do zahamowania tego procesu. Nie są one bezzasadne. Tak było w przeszłości. Największy po II wojnie światowej kryzys gospodarczy lat 70., który wystąpił łącznie z kryzysem energetycznym, ekologicznym, walutowym i innymi negatywnymi zjawiskami społeczno-ekonomicznymi, znacznie przyhamował proces integracji europejskiej (przechodzenie od unii celnej do wspólnego rynku). Lata 70., a także pierwsza połowa lat 80. to okres stagnacji, jeżeli chodzi o integrację w Europie Zachodniej. Nic dziwnego, że obecny kryzys również rodzi podobne obawy. Wspomniane wcześniej możliwości

²⁰ Szerzej na ten temat pisze: A. Wojtyła, *Polityka pieniężna w strefie euro: dawne obawy, nowe wyzwania*, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 11–12.

²¹ <http://www.polbrokers.pl/navigation/legislacja/pliki/UniaEuropejskaaKryzysRaportKomisji25.02.2009.pdf>.

²² KOM(2009) 500, wersja ostateczna, Bruksela, 23.09.2009.

nie muszą być wykorzystane. Możliwy jest powrót wielu konfliktów, i to zarówno między największymi krajami „starej” UE (przykład Niemiec i Francji, które mają chociażby inne wizje wychodzenia z deficytu budżetowego), jak i pomiędzy „starymi” i „nowymi” krajami (np. w sprawie ich zróżnicowanego traktowania).

5. Podsumowanie

Trudno obecnie wyciągnąć jednoznaczne wnioski co do perspektyw integracji europejskiej w kontekście obecnego kryzysu. Wielce prawdopodobne jest jednak, że:

- obecny kryzys wpłynie raczej na umocnienie się tendencji prointegracyjnych (zarówno w przypadku „poszerzania”, jak i „pogłębiania” integracji),
- jeżeli chodzi o proces „poszerzania”, to w wyniku kryzysu nastąpi zwiększenie liczby krajów członkowskich UE; przystąpi do niej Islandia (akcesja Chorwacji nie będzie związana z kryzysem),
- będziemy mieli również do czynienia z procesem „pogłębiania” integracji europejskiej; wzrośnie przede wszystkim znaczenie wspólnej polityki pieniężnej, a także fiskalnej.

Literatura

1. Baj L., *Bunt na rajskiej wyspie*, „Gazeta Wyborcza”, 8.03.2010.
2. Bielecki T., *Będą kary dla psujących euro?*, „Gazeta Wyborcza”, 10.03.2010.
3. Eurostat, newsrelease, euroindicators, 100/2009, 112/2009.
4. Gawlikowska-Hueckel K., Zielińska-Głębocka A., *Integracja europejska. Od jednolitego rynku do unii walutowej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2004.
5. „Gazeta Wyborcza”, 20.07.2009, 24.07.2009, 5.10.2009.
6. Krastev I., *Gdyby Grecja była krajem środkowoeuropejskim*, „Gazeta Wyborcza”, 6–7.03.2010.
7. KOM(2009) 500, wersja ostateczna, Bruksela, 23.09.2009.
8. Krugman P., *The making of euromess*, <http://www.nytimes.com/2010/02/15/opinion/15krugman.html?pagewanted=print>.
9. *OECD economic outlook 85*, database: www.oecd.org.
10. *Proces rozszerzania UE: rok postępu na Balkanach Zachodnich i w Turcji*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1519&format=HTML&aged=0&language=PL&guiLanguage=en>.
11. Pszczołkowska D., *Islandia wystąpiła o przyjęcie do UE*, „Gazeta Wyborcza”, 24.07.2009.
12. Rehn O., *The European perspective of Iceland*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/373&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
13. Rosati D., *Przyczyny i mechanizm kryzysu finansowego w USA*, „Ekonomista” 2009, nr 3.
14. Statement by the Commission on the decision of the Icelandic Parliament to apply for EU Membership, Brussels, 16.07.2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1159&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
15. Swadźba S., *Integracja i globalizacja w dobie kryzysu*, w: *Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym*, red. M. Giedz, A.R. Kozłowski, R. Majewski, CeDeWu.PL, Warszawa 2009.

16. *Unia Europejska a kryzys*, raport Komisji Europejskiej z 25 lutego 2009 r., podsumowanie raportu grupy Larosiere'a, <http://www.polbrokers.pl/navigation/legislacja/pliki/.pdf>.
17. Wojtyna A, *Polityka pieniężna w strefie euro: dawne obawy, nowe wyzwania*, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 11–12.

THE PERSPECTIVE OF EUROPEAN INTEGRATION IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CRISIS

Summary: The aim of this paper is to present the impact of the contemporary crisis on the European integration. Firstly, the author shows the specific character of the contemporary crisis. Next, he presents the probable impact of the crisis on the European integration, both on the process of its enlargement (increasing the number of member countries) and deepening (reaching higher stage of integration). The main conclusions are presented in the last part of the paper.